

ŠTĚCHOVICE

3. září 2005

Vážená paní starostko, vážení občané Štěchovic, vážení hosté,

nejprve mi dovoluje poblahopřát obci Štěchovice a jejím obyvatelům k udělení vlajky předsedou Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

V následujících větách bych rád zmínil krátký pohled do historie obce a pak řekl několik slov k podobě štěchovického historického znaku, jako nezbytně nutnému základu pro vytvoření obecní vlajky.

Omlouvám se za čtení z listu, ale tak velké množství údajů, které bude následovat bych nedokázal sdělit tzv. „z patra“.

První zprávy o Štěchovicích přinášejí historické písemné prameny na začátku 13. století a z nich vyplývá, že ves byla majetkem klášterů na Ostrově (1205), v Plasích (1206), ve Zbraslavi (1304) a na Strahově. Důležitost vsi se zvýšila za vlády Jana Lucemburského, kdy zde byla v údolí potoka Kocáby a v okolních horách zahájena intenzivní těžba zlata. Ostatně celá oblast mezi Novým Knínem a Jílovištěm na levém břehu Vltavy, stejně jako okolí Jílového na pravém vltavském břehu, byla ve středověku místem prospektorské a posléze i hornické činnosti, na které se krom jiných podíleli i mniši z ostrovského kláštera. Zlato bylo dobýváno jak v důlních dílech, tak rýžováním při potocích ještě v první polovině 17. století.

Za husitských válek byl klášterní majetek sekularizován a přešel do držení šlechticů. Protože Štěchovice byly od samého počátku poznatelné historie nepochybně rozděleny na více dílů a ty měly různé majitele, jsou i jejich osudy rozdílné a zároveň obtížně sledovatelné. Některé díly se nakonec vrátily zpět do vlastnictví klášterů. Když v roce 1437 dával císař Zikmund Lucemburský Hanušovi a Jindřichovi z Kolovrat do zástavy panství Slapy byl jeho součástí i majetek ve Štěchovicích patřící dříve zbraslavskému klášteru. Tehdy jsou Štěchovice poprvé nazvány městečkem. Z berní ruly z roku 1654 vyplývá, že Štěchovice se dělily mezi tři vlastníky – a to kláštery na Strahově, ve Zbraslavi a ve Sv. Janovi pod Skalou jako nástupci zaniklého kláštera na Ostrově. Z berní ruly také vyplývá, že lidé ve Štěchovicích se již neživilí hornictvím, ale velká většina hrncířstvím.

Znak Štěchovic zjevně nevznikl tak, že by byl udělen panovníkem, tedy způsobem, který byl pro řádné konstituování symbolu ve své době obvyklý. Přesto bylo v polovině 19. století předkládáno k věření, že Štěchovice povýšil na městečko Karel IV. a zároveň jim udělil znak. Doklady o tom neexistují.

Zdá se, že při posuzování geneze znaku ve Štěchovicích lze uplatnit již na jiných

místech poznané souvislosti. Povýšení vsi na tržní místo, městečko, městys nelze automaticky spojovat s udělením znaku. Lze očekávat, že po „povýšení“ Štěchovic na městečko, zde existovala jistá forma samosprávy. Zcela určitě tu fungovala vrchnostenská správa, když je v roce 1651 připomínán místní rychtář. Se samosprávou je spojena potřeba pečeti jako ověřovacího a pověřovacího prostředku, který dává úkonům pořízeným listinnou formou právní relevanci. Je vcelku jistou věcí, že pro plnohodnotný právní život komunit ve městech, městečkách i tržních místech vůbec nebyl podstatný znak, který plnil spíše úlohu reprezentativní, ale právě pečeť. Z toho vyplývá, že městečka se dokázala po celá staletí obejít bez znaků, ale nikoliv bez pečeti.

Máme povědomost o dvou typech štěchovických pečeti. První z nich, pocházející z nezjištěné doby, je oválná. Pečetní pole ohraničuje vavřínový věneček, v opise ohraničeném oboustranně jednoduchou lištou je text MIESTISS ? SSTIECHOWICZ : ❖ : . V pečetní poli rolverkový štít převýšený andílčí hlavičkou s křídélky, ve štítě nápis ve dvou řádcích HOR ZLATICH, provázený nahoře hornickými kladívky, vlevo kosmo špičák, vpravo šikmo mlátek a dole vycházející slunce. Dle užitého tvaru štítu znaku a věnečku na obvodu, lze pečeť zařadit snad do poloviny 17. století. Znamení slunce má nepochybně oporu v symbolu pro zlato. Slunce jako značky pro zlato používali jak prospektoři k označování nálezů míst s výskytem kovu přímo v terénu, tak např. i alchymisté. V heraldických systémech pro grafické vyznačení tinktur (barev) bylo slunce zástupným symbolem pro zlatou.

Ve štěchovickém znaku je zvláštní užití nápisu. V historických znacích měst se s nápisy setkáváme velmi sporadicky. Mělo to souvislost s jednou z funkcí znaku a tou je být zřetelné a rozpoznatelné znamení konkrétního subjektu. Tuto vlastnost nemůže v téměř negramotném venkovském prostředí 16. či 17. století naplňovat pro mnohé nic neříkající nápis. Přesto je štěchovický znak užitím nápisu v prostředí české komunální heraldiky zjevem mimořádným a výjimečným. Pečetě jsou oproti znakům symboly jiné kategorie a musí proto být hodnoceny odlišným způsobem. To se týká i užití nápisů, které jsou v pečetích „normálnější a snesitelnější“ než ve znacích. Z pohledu mluvnického je nápis ve štěchovickém znaku ve 2. pádu a s „pravopisnou chybou“ - očekávali bychom nikoliv tvar „hor zlatich“, ale „hor zlatých“. Lze se domnívat, že ono HOR ZLATICH v uvedeném mluvnickém pádu je částí nějakého již nezobrazeného nápisu, který začínal někde mimo štít a ve štítě bylo jeho pokračování a opět mimo štít končil. Protože se v nápisu píše o „horách zlatých“, je logické to spojit s hornickou činností. Snad se lze pokusit o pomyslnou rekonstrukci původního nápisu například zněním „úřad perkmistra hor zlatých ve Štěchovicích“. Mohlo by to znamenat, že kdysi existovala pečeť, která sice měla spojitost se Štěchovicemi, ale nikoliv s městečkem a jeho samosprávou, nýbrž s úřadem zde sídlícím. Přesto později byla štěchovickou samosprávou při pořizování pečeti městečka nacházena inspirace právě v oné úřední pečetí.

Druhá pečeť je kulatá a ohraničená perlovcem. V horní polovině je opis ?MESTIS STEHOWIZ. V pečetním poli je zobrazen Adam a Eva u Stromu poznání s listy a plody a obtočeném hadem. Znamení lze interpretovat jako inspiraci cechovním znakem hrnčírů, který obsahuje stejné figury. Tato pečeť je datována do 18. století a ve vztahu k předchozí je mladší.

Je jistě pozoruhodné, že městečko v určitém období opustilo znamení původní pečeti se sluncem, hornickými kladívky a nápisem a pokusilo se o novou symboliku. Snad to má souvislost s faktem, že v druhé polovině 17. století zjevně došlo k útlumu dolování zlata a dřívější hornickou profesi poměrně „masově“ nahradili hrnčíři. Je také možné, že původní pečeť díky poněkud „podivnému a nesrozumitelnému“ nápisu měla být natrvalo nahrazena symbolem všeobecně srozumitelným, neboť byl odvozen od cechovního znaku hrnčírů, který je inspirován biblickým a tedy všeobecně známým textem vyprávějícím příběh o Adamovi a Evě v Ráji. Uvedená snaha však nenašla následování.

Domnívám se, že pro vznik štěchovického znaku sehrálo důležitou roli ukončení vrchnostenské správy po zrušení nevolnictví v roce 1848. Vrchnostenská správa byla v roce 1850 nahrazena správou státní zřízení okresních a obecních úřadů. V následující době byl vydán zákon o povinnosti obcí užívat ve své úřední agendě pečeti a razítek. Zřejmě v této době se ve Štěchovicích rozhodli použít starší pečeti v domnění, že je to nezbytně nutný návrat k tradici. Tento krok je však možné hodnotit jako logický a pochopitelný. Protože samosprávy obcí, měst a městeček měly právo rozhodovat o svých věcech zcela svobodně a oproti minulosti také zcela nezávisle a bez účasti vrchností, projevovaly svou vůli i v případě znaků. Ve Štěchovicích celá věc proběhla dle mého úsudku následovně - vzalo se pečetní znamení na nejstarší známé pečeti a to se transformovalo do znaku tak, že štítu a figurám v něm byly přiřazeny tinktury. Osobně se domnívám, že štěchovičtí byli přesvědčeni o tom, že to co je na pečeti – štít se znameními, včetně nápisu – je skutečně znak městečka. Na tomto místě je nezbytně nutné a s přiměřenou naléhavostí konstatovat, že znak a pečeť jsou dva zcela odlišné symboly se zcela rozdílnými funkcemi a významy a nelze se domnívat, že jedno je ekvivalentem druhého. Protože první známé barevné vyobrazení znaku městečka Štěchovice je známo až z roku 1864, lze se oprávněně domnívat, že znak vznikl krátce před tím.

Znak obce Štěchovice je znak vydržený. Vydržeností se rozumí, že je užíván již tak dlouho, že je heraldickými kompendii považován za plnohodnotný a srovnatelný se znaky jinak řádně konstituovanými například udělením panovníkem v historické minulosti, či v posledních letech předsedou PSPČR.

Ideální popis znaku obce Štěchovice zní: V modrém štítě zlatý dvouřádkový nápis HOR ZLATICH, provázený nahoře stříbrnými hornickými kladívky na topůrcích v přirozené barvě, vpravo kosmo špičák a vlevo šikmo mlátek; dole z paty štítu

vynikající zlaté slunce.

Stejně jako znak města nebo obce, musí i vlajka mít takovou podobu, aby její zaměnitelnost s jinou byla vyloučena. Vlajky měst a obcí se podle nepsaného pravidla odvozují od znaku. Barva štítu a hlavní figury je obvykle kombinována na list vlajky ve vodorovných pruzích stejné šířky. Problémem návrhu nové vlajky je neshodnost nacházení nepoužitých variant, protože kombinace dvou, tří i čtyř podélných pruhů v barvách modré, červené, bílé, žluté a zelené jsou v podstatě vyčerpány.

Jak byla vytvořena obecní vlajka ve Štěchovicích vyplývá s jejího popisu v udělovacím dekretu předsedy Poslanecké sněmovny: Modrý list se dvěma bílými vlajíci klíny s vrcholy v polovině délky listu. K žerďovému okraji přiléhá žluté slunce o průměru poloviny šířky listu, se sedmnácti úplnými rovnými paprsky. Hroty dvou svislých paprsků se dotýkají horního a dolního okraje.

Z popisu vlajky také vyplývá, že se znakem koresponduje modrá barva listu, ze znaku byla na vlajku převzata dominantní figura slunce a bílé klíny jsou inspirovány stříbrnými hornickými kladívky.

Vážená paní starostko,
vážení občané obce Štěchovice,

přeji Vám i budoucím, abyste svůj nový obecní symbol přijali jako výsostné znamení nevšední hodnoty. Aby vlajka spolu se znakem sloužily ku prospěchu obce jako zřetelná součást sebevědomí, hrdosti a zdravého patriotismu občanů v něm žijících. Věřím, že byl položen základ k tradici, která ve svém trvání překoná tuto dobu a stane se svědkem rozkvětu obce, jeho prosperity a života dobrých lidí.

At' je to dobré, šťastné, zdárné a požehnané